

tuatie de nume și persoane, care a dat naștere la interpretări felurite. Aceste probleme nu intră însă în obiectivele studiului de față.

În timpul lui Neagoe Basarab se poate vorbi de o stabilizare a sfatului. În mod obișnuit sint nouă dregători, care au mare continuitate în funcții. Sigur, ca persoane, nu sint nici 25, între care Drăghici rămîne paharnic tot timpul domniei; în schimb, postelnicii, numiți mai adesea stratornici, sint cei mai numeroși și mai des schimbați. Putem presupune că « postelnicia », în afară că distingea titlul cu care se naștea orice fiu de boier, era și cea din urmă dintre marile dregătorii¹. Din ea se înălțau la celelalte dregătorii, poate chiar de rangul al doilea, dar mai importante prin funcția efectivă ce li se atribuia.

Fără îndoială că sfatul domnesc avea un *virf*, acum în mod obișnuit banul, arătat uneori ca simplu ban sau ca ban de Craiova, iar în lipsa lui vornicul. Dar uneori apare și un al doilea ban, cum este cazul cu Detco, virf de sfat la 11 octombrie 1512, urmînd lui Barbul ban în alte patru cazuri întîlnite, cum și un fost mare vornic, Calotă, la 4 septembrie 1520. Simpla coexistență a doi bani de rang egal ne face să credem că funcția nu e în legătură cu teritoriul sau cu moșia de bază, în cazul de față Oltenia, respectiv Craiova², ci numai o funcție superioară în stat, deci avînd dreptul la prioritate și în sfat. În consecință, cel puțin pentru vremea de care ne ocupăm, nu Craiova dă dreptul de întîietate în sfat, ci funcția³. Teza aceasta este fundamentată și pe alte două linii: dacă stabilim ierarhia funcțiilor și dacă ținem seama de existența unui « cursus honorum ».

Ierarhia funcțiilor reiese în mod cert din analiza listei sfetnicilor din documente. În timpul lui Neagoe Basarab ea este următoarea: banul, vornicul, logofătul, vistierul, spătarul, paharnicul, comisul, stolnicul și postelnicul. În total sint nouă funcții. Între ele unele par să fie de grad egal și de aceea întîlnim unele alternanțe, dar numai de la vistier în jos: vistierul cu spătarul, paharnicul cu comisul sau cu stolnicul și stolnicul cu comisul. Salturile deosebite sint incidentale, în cazul cînd nu provin din documente suspecte.

Ierarhia funcțiilor este întărită și prin *cursus honorum*, a cărui existență este vizibilă în cîteva cazuri: Harvat este mai întîi vistier și devine apoi logofăt, Hamza este comis și ajunge spătar, iar Badea (Bădica) postelnicul este săltat comis. Aceste trei cazuri sint suficiente să demonstreze atît ierarhia funcțiilor cît și existența unui cursus honorum. Acesta nu exclude apucierea valorii personale, dar se pare că, cel puțin pînă în această vreme, ea nu trebuie pusă în legătură cu funcțiile (dregătoriile) din sfat, ci cu onorurile (demnitățile) de care se bucura posesorul lor în viața publică. Așa de pildă, un loc mai schimbător în sfat are comisul Hamza, care uneori este trecut mult înaintea altora. Dar acest caz îl socotim singular și nu putem trage concluzia că e vorba de poziția lui personală⁴. Cazurile excepționale pe care le vom întîlni în viitor nu infirmă această regulă.

Putem spune dimpotrivă. În sfatul domnesc al lui Neagoe Basarab întîlnim un singur caz cînd apare un sfetnic fără dregătorie: e Preda, al doilea în sfat (după Barbul ban), la

¹ Este incontestabil că și la noi a fost boierime (nobilime) ierarhizată în momentul cînd au luat ființă statele Moldova și Țara Românească, așa cum a fost și în Transilvania un secol mai înainte. Nu avem însă studii prin care să se precizeze în ce măsură poate fi vorba de existența titlurilor (nobilare), a demnităților (boierilor), ca și a funcțiilor (slugilor). Este cert însă că a trebuit să treacă multă vreme pînă cînd s-au delimitat demnitățile în componența sfatului domnesc (*consilium principis*). Dar tocmai acest proces, precizat acum prin lupta pentru centralizarea statului, demonstrează existența unei nobilimii străvechi (*Uradel*) și implicit drept urmare apariția demnității de sfat (*dignitas aulica*), ca și a boierimii de funcții (*Dienstadel*) și prin diplome (*Briefadel*), care nu e necesar să fi fost scrise. O mărturisesc și Craioveștii cînd, punînd piatră pe mormîntul lui Vladislav voievod (1446–1456), spun că acesta « i-a făcut vâsteli » (погнѣхса вѣстѣи). Vezi Iorga *Inscripții*, I, p. 100 (nr. 198). Mai tîrziu Ioan Neculce face două observații foarte interesante. Vorbînd de a doua domnie a lui Antioh Cantemir, spune că acesta punînd pe Savin Zmucilă mare ban (al 7-lea în ordinea enumerării) « de atunce să așeză această boierie cu temei în Moldova, de-i așezată la rînd, că mai înainte, deși era la vreu domn, uneori sîde mai sus, uneori mai jos, după cum le fusesă altă boierie, așa sîde și cu bănia la Divan ». Deci nu funcția determina preeminența, ci boieria. Iar mai departe Neculce adaugă: iar « pe Dabija cluceul l-au pus vel paharnic, pe Lupul Colivaru vel visternic; pentru acesta, vîzîndu-l mazilimea că-i de neam prostu, li să strică răzător voia, că nu le era cu cînstă să margă la gaza lui » (*Letopisețul Țării Moldovei*, ed. a II-a de Iorgu Iordan, 1959, p. 176–177). La aceasta S. Zotta, *Arhiva genealogică*, II (1913), p. 6, n. 2, observă că « era un boicot social față de un boier neobit născut ». Rezultă din toate acestea că au existat și la noi cele două forme ale nobilimii, titlurile și demnitățile, arătate prin aceleași apelative. Postelnicul e primul titlu pe care îl are un boier prin naștere, dar în același timp este și prima treaptă a marilor demnități.

² I. C. Filitti, *Banatul Olteniei și Craioveștii*, Craiova 1932 (extras din « Arhivele Olteniei » XI), a avut intuiția acestei situații, dar neavînd posibilitatea să confrunte toate listele de sfat domnesc pe care le cunoaștem astăzi, nu a tras concluzii categorice.

³ Este drept că în sfatul lui Neagoe Basarab nu mai găsim alți mari dregători care să-și arate legătura cu vreo moșie, dar cazul există la ispravnicii ca Danciu de Baia și Oancea de Bătu. Cum au căpătat ascendență boierii de la Craiova este o problemă deosebită, care nu are legătură cu tema noastră.

⁴ Hamza comis (1512–1520), spătar (1520–1521) și mare ban (1530–1533) este identificat a fi banul de Obislav. I. C. Filitti, *Banatul Olteniei și Craioveștii*, p. 69, îl consideră « străin de neamul Craioveștilor », dar P. P. Panaitescu, *Învățăturile atribuite lui Neagoe Basarab. O reconsiderare*, « Romanoslavica », VIII (1963), p. 412, îl socotește « fiul unei surori a fraților Craiovești, deci văr primar cu domnul » Neagoe Basarab. Așadar, chestiunea rămîne deschisă.